

Σύλλογος
Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας
«σὺν Ἀθηνᾶ»

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΛΑΤΩΝΙΚΩΝ & ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΩΝ
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σάββατο, 29 Οκτωβρίου 2016

7^ο βιβλίο *Πολιτείας Πλάτωνα*

Τέλος 6^{ου} βιβλίου

καί μοι ἐπὶ τοῖς τέτταρσι τμήμασι τέτταρα ταῦτα παθήματα ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενα λαβέ, νόησιν μὲν ἐπὶ τῷ ἀνωτάτῳ, διάνοιαν [511e] δὲ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, τῷ τρίτῳ δὲ πίστιν ἀπόδος καὶ τῷ τελευταίῳ εἰκασίαν, καὶ τάξον αὐτὰ ἀνὰ λόγον, ὥσπερ ἐφ' οἷς ἐστὶν ἀληθείας μετέχει, οὕτω ταῦτα σαφήνειας ἡγησάμενος μετέχειν.

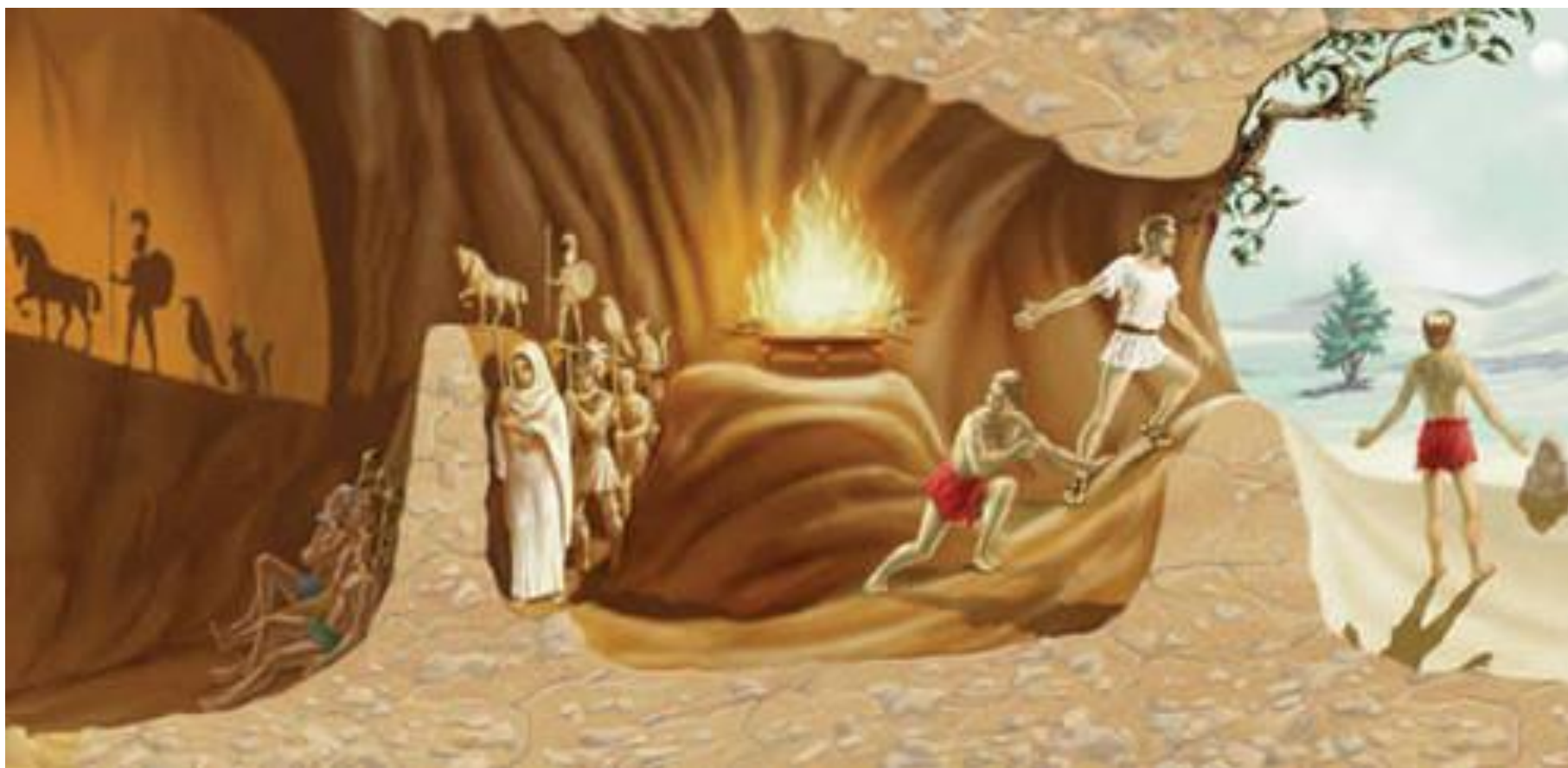
«Αντίστοιχα τώρα σ' αὐτά τα τέσσερα τμήματα/καταστάσεις [της ψυχῆς] να δεχτείς ὅτι υπάρχουν μέσα στην ψυχὴ τέσσερις καταστάσεις: ἡ νόηση, ἀντίστοιχη στο ἀνώτερο τμήμα, ἡ διάνοια στο ἀμέσως πιο κάτω, στο τρίτο ἡ πίστη καὶ στο τελευταίو ἡ εἰκασία. Καὶ αὐτά τα τέσσερα να τα κατατάξεις σύμφωνα με μιαν ἀναλογία τέτοια ὥστε ὁ βαθμὸς σαφήνειάς τους να ἀνταποκρίνεται στο βαθμὸ που μετέχουν στην ἀλήθεια.»

ΟΡΑΤΟΣ ΤΟΠΟΣ [ΑΡΧΩΝ: ΗΛΙΟΣ ἔκγονος του Αγαθού]		ΝΟΗΤΟΣ ΤΟΠΟΣ [ΑΡΧΩΝ: ΑΓΑΘΟ]	
σκιές- εἰδωλα	πράγματα	επιμέρους επιστήμες	διαλεκτική
εικασία	πίστη	διάνοια	νόηση
ΓΝΩΜΗ		ΓΝΩΣΗ	

Βασισμένο: Πλάτων, *Πολιτεία* VI 511d-e

Έναρξη 7^{ου} βιβλίου: Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

σκόπει δὴ, ἣν δ' ἐγώ, αὐτῶν λύσιν τε καὶ ἴασιν τῶν τε
δεσμῶν καὶ τῆς ἀφροσύνης, οἷα τις ἂν εἴη, εἰ φύσει τοιάδε
συμβαίνοι αὐτοῖς: «Σκέψου τώρα ποιά μορφή θα μπορούσε να
πάρει η απαλλαγή τους από τα δεσμά και η γιατρεία από την
πλάνη, αν τύχαινε και τους συνέβαιναν τα εξής:»

ὅποτε τις λυθείη καὶ ἀναγκάζοιτο ἐξαίφνης
ἀνίστασθαί τε καὶ περιάγειν τὸν αὐχένα καὶ βαδίζειν
καὶ πρὸς τὸ φῶς ἀναβλέπειν, πάντα δὲ ταῦτα
ποιῶν ἀλγοῖ τε καὶ διὰ τὰς μαρμαρυγὰς ἀδυνατοῖ
καθορᾶν ἐκεῖνα ὧν [515d] τότε τὰς σκιὰς ἑώρα, «Κάθε φορά
που κάποιος θα λυνόταν και θα αναγκαζόταν ξαφνικά να
ελευθερωθεί και να γυρίσει το κεφάλι και να περπατήσει και να
αντικρύσει το φως ψηλά [κι όλα αυτά πονώντας πολύ και
αδυναντώντας από την εκτυφλωτική λάμψη να δει αυτά που ως
τώρα έβλεπε μόνο τις σκιές τους»

τί ἂν οἶει αὐτὸν εἰπεῖν, εἴ τις αὐτῷ λέγοι ὅτι τότε μὲν ἑώρα
φλυαρίας, νῦν δὲ μᾶλλον τι ἐγγυτέρω τοῦ ὄντος καὶ πρὸς
μᾶλλον ὄντα τετραμμένος ὀρθότερον βλέποι, καὶ δὴ καὶ
ἕκαστον τῶν παριόντων δεικνὺς αὐτῷ ἀναγκάζοι ἐρωτῶν
ἀποκρίνεσθαι ὅτι ἔστιν; οὐκ οἶει αὐτὸν ἀπορεῖν τε ἂν καὶ
ἡγεῖσθαι τὰ τότε ὁρώμενα ἀληθέστερα ἢ τὰ νῦν δεικνύμενα;
«Τί φαντάζεσαι ὅτι θα ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἂν κάποιος του
ἔλεγε ὅτι ὅσα ἐβλεπε πρωτύτερα ἦταν ἀνοησίες καὶ ὅτι τώρα
εἶναι κάπως πιο κοντὰ στην πραγματικότητα κι ὅτι ἔχοντας
τώρα στραφεῖ σε ἀντικείμενα πιο πραγματικά βλέπει
σωστότερα; [...] δὲν νομίζεις ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος θα τα ἔχανε
καὶ θα πίστευε ὅτι ὅσα ἐβλεπε τότε ἦταν ἀληθινότερα ἀπὸ
ἐκείνα που του ἐδείχναν τώρα;»

ΓΛΑΥΚΩΝ: πολὺ γ', ἔφη. «Καὶ πολὺ μάλιστα.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

οὐκοῦν κἂν εἰ πρὸς αὐτὸ τὸ φῶς ἀναγκάζοι αὐτὸν βλέπειν, ἀλγεῖν τε ἂν τὰ ὄμματα καὶ φεύγειν ἀποστρεφόμενον πρὸς ἐκεῖνα ἃ δύναται καθορᾶν, καὶ νομίζειν ταῦτα τῷ ὄντι σαφέστερα τῶν δεικνυμένων; «Και ἅμα τον ἀνάγκαζε να κοιτάξει στο ἴδιο το φως, δεν θα αισθανόταν έντονο πόνο στα μάτια και δεν θα προσπαθούσε να το αποφύγει στρέφοντας το βλέμα του πάλι σ' ἐκεῖνα που μπορεί να βλέπει, και δεν θα νόμιζε ὅτι ἐκεῖνα εἶναι στ' ἀλήθεια πιο σαφὴ και ευκρινὴ ἀπὸ ὅσα του ἔδειχναν τώρα;»

ΓΛΑΥΚΩΝ: οὕτως, ἔφη. «Ἐτσι, εἶπε»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

εἰ δέ, ἦν δ' ἐγώ, ἐντεῦθεν ἔλκοι τις αὐτὸν βία διὰ τραχείας
τῆς ἀναβάσεως καὶ ἀνάντους, καὶ μὴ ἀνείη πρὶν
ἐξελκύσειεν εἰς τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἄρα οὐχὶ ὀδυνᾷσθαι
τε [516a] ἂν καὶ ἀγανακτεῖν ἐλκόμενον, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὸ
φῶς ἔλθοι, αὐγῆς ἂν ἔχοντα τὰ ὄμματα μεστὰ ὄραν
οὐδ' ἂν ἐν δύνασθαι τῶν νῦν λεγομένων ἀληθῶν;

«Αν τέλος, εἶπα, κάποιος τον τραβούσε έξω διά της βίας από ένα
ανέβασμα κακοτράχαλο κι απότομο και δεν τον άφηνε προτού
να τον βγάλει στο φως του ήλιου, άραγε ο δεσμώτης δεν θα
πονούσε και δεν θα αγανακτούσε που τον τραβολογούσαν, κι
όταν θα έβγαινε στο φως, έτσι καθώς τα μάτια του θα ήταν
πλημμυρισμένα από την εκτυφλωτική λάμψη, δεν θα του ήταν
εντελώς αδύνατο να διακρίνει έστω και ένα από τα πράγματα
για τα οποίο θα του λέγαν τώρα πως είναι αληθινά;»

οὐ γὰρ ἄν, ἔφη, ἐξαίφνης γε. «Θα του ἦταν αδύνατο, εἶπε. Ἐτσι στα ξανικά τουλάχιστον.»

συνηθείας δὴ οἶμαι δέοιτ' ἄν, εἰ μέλλοι τὰ ἄνω ὄψεσθαι. «Θα χρειαζόταν κάποιος χρόνος προσαρμογῆς προκειμένου να αντικρύσει τα πράγματα επάνω.» [...] [7.515c-e]

ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΟΡΑΣΗΣ

τελευταῖον δὴ οἶμαι τὸν ἥλιον, οὐκ ἐν ὕδασιν οὐδ' ἐν ἀλλοτρίᾳ ἔδρᾳ φαντάσματα αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸν καθ' αὐτὸν ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ δύναιτ' ἂν κατιδεῖν καὶ θεάσασθαι οἷός ἐστιν. «και τελευταίο απ' όλα θα μπορούσε να αντικρύσει τον ἥλιο, όχι εἰδωλά του σε νερό ή σε κάποια θέση ἄλλη από τη δική του, ἀλλά τον ἥλιο αὐτόν καθαυτόν στον δικό του τόπο και να θεαστεῖ την φύση του.»

ἀναγκαῖον, ἔφη. «Κατανάνγκην, εἶπε.»

καὶ μετὰ ταῦτ' ἂν ἤδη συλλογίζοιτο περὶ αὐτοῦ ὅτι οὗτος ὁ
τάς τε ὥρας παρέχων καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ πάντα ἐπιτροπεύων
[516c] τὰ ἐν τῷ ὁρωμένῳ τόπῳ, καὶ ἐκείνων ὧν σφεῖς ἑώρων
τρόπον τινὰ πάντων αἴτιος. «Και ὕστερα θα ἐφτανε να
συλλάβει με το λογισμό του ὅτι αὐτός, ο ἥλιος, εἶναι που δωρίζει
τις εποχές και τα χρόνια και που διαφεντεύει τα πάντα στη
σφαίρα των ορατῶν πραγμάτων, και κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι
η αιτία για ὅλα ὅσα ἐβλεπαν ο ἴδιος και οι ἄλλοι δεσμώτες.»

Η ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

ταύτην τοίνυν, ἣν δ' ἐγώ, τὴν εἰκόνα, ὦ φίλε Γλαύκων, [517b] προσαπτέον ἅπασαν τοῖς ἔμπροσθεν λεγομένοις, τὴν μὲν δι' ὄψεως φαινομένην ἔδραν τῇ τοῦ δεσμωτηρίου οἰκῇσει ἀφομοιοῦντα, τὸ δὲ τοῦ πυρὸς ἐν αὐτῇ φῶς τῇ τοῦ ἡλίου δυνάμει: τὴν δὲ ἄνω ἀνάβασιν καὶ θεὰν τῶν ἄνω τὴν εἰς τὸν νοητὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἄνοδον τιθεὶς οὐχ ἁμαρτήσητῆς γ' ἐμῆς ἐλπίδος, ἐπειδὴ ταύτης ἐπιθυμεῖς ἀκούειν. «Αὐτὴ λοιπὸν τὴν εἰκόνα, φίλε Γλαύκων, πρέπει νὰ τὴν συνδέσουμε ολόκληρη με ὅσα λέγαμε πρωτύτερα, καὶ νὰ προμοιάσουμε τὴν περιοχὴ που μας εμφανίζεται διαμέσου τῆς ὁράσης με τὴ διαμονή στο δεσμωτήριο καὶ τὸ φῶς τῆς φωτιάς με τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Κι ἂν παραβάλεις τὸ ἀνέβασμα τῆς ψυχῆς στὸν νοητὸ τόπο, δὲν θὰ πέσεις μακριὰ ἀπὸ τὴ δική μου πίστη, μιὰ που θέλεις νὰ τὴν ἀκούσεις.»

θεὸς δὲ που οἶδεν εἰ ἀληθὲς οὕσα τυγχάνει. τὰ δ' οὖν ἐμοὶ φαινόμενα οὕτω φαίνεται, ἐν τῷ γνωστῷ τελευταία ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα καὶ μόγισ ὁρᾶσθαι, ὁφθειῖσα δὲ συλλογιστέα εἶναι ὥς ἄρα πᾶσι πάντων αὕτη ὁρθῶν τε καὶ καλῶν αἰτία, ἐν τε ὁρατῷ φῶς καὶ τὸν τούτου κύριον τεκοῦσα, ἐν τε νοητῷ αὕτη κυρία ἀλήθειαν καὶ νοῦν παρασχομένη, καὶ ὅτι δεῖ ταύτην ἰδεῖν τὸν μέλλοντα ἐμφρόνως πράξειν ἢ ἰδίᾳ ἢ δημοσίᾳ. «Κατὰ πόσο ἀληθεύει, το ξέρει ο θεός. Σ' ἐμένα πάντως το πράγμα φαίνεται ὡς ἐξῆς. Στῇ σφαίρᾳ τῆς γνώσης γίνεται ορατὴ τελευταία καὶ με δυσκολία ἡ ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ σαν γίνεαι ορατὴ πρέπει κανεῖς νὰ τὴν συλλογιστεῖ ὡς αἰτία κάθε σωστοῦ καὶ ωραίου πράγματος, ὅσον ἀφορᾷ ὅλα τὰ ὄντα. Αὕτῃ ἡ ὁποία στὸν ορατό τόπο γέννησε τὸ φῶς καὶ τὸν ἀρχοντά του, καὶ ἡ ὁποία στὸν νοητό τόπο εἶναι ἡ ἴδια ἀρχόντισσα ποὺ δώρησε ἀλήθεια καὶ νόηση.»

καὶ ὅτι δεῖ ταύτην ἰδεῖν τὸν μέλλοντα ἐμφρόνως πράξειν ἢ
ιδία ἢ δημοσία.

«Και ὅτι την ιδέα αυτή (του Αγαθού) είναι απαραίτητο να την
αντικρύσει ὅποιος μέλλει να πράξει με φρόνηση, είτε στην
ιδιωτική ζωή, είτε στην δημόσια.» [...]

ΠΑΙΔΕΙΑ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

τὴν παιδείαν οὐχ οἷαν τινὲς ἐπαγγελλόμενοί φασιν εἶναι τοιαύτην καὶ εἶναι. φασὶ δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ [518c] ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναι, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες. «Ἡ παιδεία δεν εἶναι ὅ,τι ισχυρίζονται γι αὐτήν κάποιοι οἱ οποίοι ἔχουν γι ἐπάγγελμά τους τὴν ἐκπαίδευση. Ἰσχυρίζονται δηλαδὴ ὅτι μέσα στὴν ψυχὴ δεν ὑπάρχει γνώση κι ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο τὴ γνώση τὴν βάζουν αὐτοὶ στὴν ψυχὴ, περίπου σαν νὰ ἐβάζαν ὄραση σε μάτια.»

ΓΛΑΥΚΩΝ: φασὶ γὰρ οὖν, ἔφη. «Το ισχυρίζονται πράγματι, εἶπε.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

ὁ δέ γε νῦν λόγος, ἣν δ' ἐγώ, σημαίνει ταύτην τὴν ἐνοῦσαν
ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ ὄργανον ᾧ
καταμανθάνει ἕκαστος, «Απεναντίας ἡ τωρινὴ διερεῦνήσῃ
μας, εἶπα, δείχνει αὐτὴ τὴ δύναμιν τῆς γνώσης ποὺ κάθενας ἔχει
μέσα στὴν ψυχὴ του, κι ἐπίσης τὸ ἐργαλεῖο με τὸ ὁποῖο καθένας
φτάνει στὴν μάθηση.»

οἷον εἰ ὄμμα μὴ δυνατόν ἦν ἄλλως ἢ σὺν ὅλῳ τῷ σώματι
στρέφειν πρὸς τὸ φανὸν ἐκ τοῦ σκοτώδους, οὕτω σὺν ὅλῃ
τῇ ψυχῇ ἐκ τοῦ γιγνομένου περιεκτέον εἶναι, ἕως ἂν εἰς τὸ
ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται
ἀνασχέσθαι θεωμένη: τοῦτο δ' εἶναί φαμεν[518d] τὰγαθόν. «
Ὅπως ακριβῶς ἀν δὲν υπήρχε ἄλλος τρόπος νὰ στρέφει κανεῖς
τὰ μάτια τοῦ ἀπὸ το σκοτάδι στο φως παρὰ μόνο στρέφοντας
ολόκληρο το σώμα, ἔτσι πρέπει νὰ στραφεῖ με ολόκληρη τὴν
ψυχὴ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ γίγνεσθαι πρὸς τὴν ἄλλη πλευρά,
ὥσπου νὰ γίνῃ ικανὴ ἡ ψυχὴ νὰ ἀντέχει νὰ ἀντικρούζει τὸ ὄν καὶ
τὸ πιο φωτεινὸ ἀπὸ τὸ ὄν. Καὶ ἰσχυρίζομαστε ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ
Ἀγαθό.»

τούτου τοίνυν, ἣν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἄν εἴη, τῆς
περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὥς ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα
μεταστραφῆσεται, οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῷ τὸ ὄρᾶν, ἀλλ' ὥς
ἔχοντι μὲν αὐτό, οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι
οἱ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι.

«Ἐπομένως ἡ παιδεία, εἶπα, θα εἶναι ἡ τέχνη γιὰ αὐτό το
πράγμα, γιὰ τὴ μεταστροφή τῆς ψυχῆς, με ποιόν τρόπο δηλαδή
ἡ μεταστροφή θα συντελεστεῖ ὅσο το δυνατόν ευκολότερα καὶ
αποτελεσματικότερα, ὅχι πῶς θα ἐμφυτευτεῖ στο ὄργανο αὐτό ἡ
δύναμη τῆς ὁράσεως, ἀλλὰ θεωρώντας δεδομένο ὅτι τὸ ὄργανο
διαθέτει αὐτὴ τὴ δύναμη καὶ ὅτι ἀπλῶς δὲν εἶναι στραμμένο στὴ
σωστή κατεύθυνση καὶ δὲν κοιτάζει πρὸς τὰ ἐκεῖ που θα ἔπρεπε,
να μηχανευτεῖ ἡ τέχνη τῆς παιδείας ἓναν τρόπο ὥστε αὐτό νὰ
κατορθωθεῖ.» [...]

τί δέ; τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν
προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας
ἀπείρους [519c] ἱκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι,
μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους.

«Τότε, δεν εἶναι φυσικό και δεν συνάγεται κατανάγκην ἀπὸ ὅσα
ἔχουμε πει ὅτι ἄνθρωποι ἀκαλλιέργητοι, δίχως καμία ἐμπειρία
τῆς ἀληθείας, δεν θα ἦταν ποτέ δυνατόν να διοικήσουν
ικανοποιητικά μια πολιτεία, οὔτε ἐπίσης ἄνθρωποι ἀφημένοι να
περνούν ως το τέλος τῆς ζωῆς τους μελετώντας;

τοὺς μὲν ὅτισκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὐ
στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν
ιδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν,
ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;
«Οἱ πρῶτοι ἐπειδὴ δεν ἔχουν θέσει ἓνα στόχο πρὸς τον οποίο θα
πρέπει να κατατείνουν όλες οι πράξεις τους, οι ιδιωτικές και οι
δημόσιες, οι δεύτεροι ἐπειδὴ ἀπὸ δική τους προαίρεση δεν
πρόκειται να ασχοληθoύν με τίποτε πρακτικό, καθώς θα
νομίζουν ὅτι ἔχουν μεταφερθεῖ, ζωντανοί ἀκόμη και ζουν στα
νησιά των μακάρων!»

ἀληθῆ, ἔφη. «Πράγματι, εἶπε.»

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΑΡΩΓΗ: καταβατέον

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: καταβατέον οὖν ἐν μέρει ἑκάστω εἰς τὴν τῶν ἄλλων συνοίκησιν καὶ συνεθιστέον τὰ σκοτεινὰ θεάσασθαι: συνεθιζόμενοι γὰρ μυρίῳ βέλτιον ὄψεσθε τῶν ἐκεῖ καὶ γνώσεσθε ἑκάστα τὰ εἰδῶλα ἅττα ἐστὶ καὶ ὧν, διὰ τὸ τἀληθῆ ἑωρακέναι καλῶν τε καὶ δικαίων καὶ ἀγαθῶν πέρι.

«Ἀς κατεβείτε λοιπόν ο καθένας με τη σειρά του στον τόπο που μένουν οι άλλοι κι ας συνηθίσετε μαζί μ'εκείνους κι εσείς να βλέπετε τις σκιές. Γιατί όταν το συνηθίσετε, θα διακρίνετε χίλιες φορές καλύτερα απ'όσο οι δεσμώτες εκεί στη σπηλιά και θα αναγνωρίζετε τα εἰδῶλα ἓνα προς ἓνα, τί λογῆς εἶναι και ποιού πράγματος αποτελούν εἰδῶλο, διότι εσείς ἔχετε δει την ἀλήθεια των ὁμορφῶν, δίκαιων και ἀγαθῶν πραγμάτων.»

καὶ οὕτω ὕπαρ ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἡ πόλις οἰκήσεται ἀλλ' οὐκ ὄναρ, ὥς νῦν αἱ πολλαὶ ὑπὸ σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τοῦ ἄρχειν οἰκοῦνται, ὥς μεγάλου τινὸς ἀγαθοῦ ὄντος.

«Κι ἔτσι θα εἶναι ἀληθινὴ ἡ ζωὴ που θα ζήσουμε, εμεῖς κι εσεῖς, στὴν πόλη καὶ ὄχι ἓνα ὄνειρο, ὅπως εἶναι τώρα στὶς περισσότερες πολιτείες, ὅπου οἱ ἄνθρωποι πολεμοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον γιὰ σκιές καὶ ξεσηκώνονται νὰ αρπάξουν τὴν ἐξουσία, λες καὶ εἶναι τάχα ἡ ἐξουσία κανένα μεγάλο καλό.»

τὸ δέ που ἀληθὲς ὧδ' ἔχει: ἐν πόλει ἢ ἥκιστα πρόθυμοι
ἄρχειν οἱ μέλλοντες ἄρξαι, ταύτην ἄριστα καὶ
ἀστασιαστότατα ἀνάγκη οἰκεῖσθαι, τὴν δ' ἐναντίους
ἄρχοντας σχοῦσαν ἐναντίως.

«Ὡς βέβαια ἡ ἀλήθεια εἶναι τούτη: σε μία πολιτεία ὅπου ὅσοι
πρόκειται νὰ ἀσκήσουν ἐξουσία ἔχουν ελάχιστα τὴ διάθεσι νὰ
ἐξουσιάσουν, τὰ πράγματα σ' αὐτὴ τὴν πολιτεία θὰ πηγαίνουν
περίφημα καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει καμία ἀναταραχὴ, ἐνῶ ὅπου οἱ
ἄρχοντες θὰ ἔχουν τὴν ἀντίθετη διάθεσι, θὰ εἶναι καὶ ἡ
κατάστασι τῶν πραγμάτων ἡ ἀντίθετη.» [...]

ἀπειθήσουσιν οὖν ἡμῖν οἷοι οἱ τρόφιμοι ταῦτ' ἀκούοντες, καὶ οὐκ ἐθελήσουσιν συμπνεῖν ἐν τῇ πόλει ἕκαστοι ἐνμέρει, τὸν δὲ πολὺν χρόνον μετ' ἀλλήλων οἰκεῖν ἐν τῷ καθαρῷ; «Φαντάζεσαι λοιπόν ὅτι οἱ μαθητές μας δεν θα πειθαρχήσουν ἀκούγοντάς τα αὐτά και δεν θα θελήσουν να ἔχουν και αὐτοὶ κάποια συμμετοχή, καθένας με τη σειρά του, στον μόχθο της πολιτικής, ἀλλὰ ὅτι τον περισσότερο χρόνο τους θα μένουν μαζί ο ἕνας με τον ἄλλο σ' ἐκείνον τον καθαρότερο τόπο;» ἀδύνατον, ἔφη: δίκαια γὰρ δὴ δικαίοις ἐπιτάξομεν. παντὸς μὲν μᾶλλον ὥς ἐπ' ἀναγκαῖον αὐτῶν ἕκαστος εἴσι τὸ ἄρχειν, τοῦναντίον τῶν νῦν ἐν ἐκάστη πόλει ἀρχόντων. «Αδύνατον εἶπε, γιατί θα δώσουμε δίκαιες προσαγές σε δίκαιους ἀνθρώπους. Και ἀσφαλῶς καθένας ἀπὸ αὐτοὺς, ἀντίθετα ἀπ' ὅτι συμβαίνει με τους τωρινούς ἀρχοντες των πολιτειῶν, θα ἀναλαμβάνει την ἐξουσία θεωρώντας την κάτι ἀναπόφευκτα ἀναγκαῖο.» [...] [520e]

ἐν μόνη γὰρ αὐτῇ ἄρξουσιν οἱ τῷ ὄντι πλούσιοι, οὐ χρυσίου ἀλλ' οὐδεὶς τὸν εὐδαίμονα πλουτεῖν, ζωῆς ἀγαθῆς τε καὶ ἔμφρονος. εἰ δὲ πτωχοὶ καὶ πεινῶντες ἀγαθῶν ἰδίων ἐπὶ τὰ δημόσια ἵασιν, ἐντεῦθεν οἰόμενοι τὰ ἀγαθὰ δεῖν ἀρπάζειν, οὐκ ἔστι περιμάχητον γὰρ τὸ ἄρχειν γιγνόμενον, οἵκεῖος ὢν καὶ ἔνδον ὁ τοιοῦτος πόλεμος αὐτοὺς τε ἀπόλλυσι καὶ τὴν ἄλλην πόλιν. «Γιατί μόνο σ'αυτήν θα κυβερνήσουν ὅσοι ἔχουν σταλήθεια πλούτο – ὄχι χρυσάφι, ἀλλὰ τὸν πλούτο που εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τον ἔχει ὁ εὐτυχισμένος ἄνθρωπος: μιὰ ζωὴ γεμάτη ἀρετὴ καὶ σοφία. Ἀπεναντίας, ὅταν ἐρχονται νὰ ἀσχοληθοῦν με τὰ κοινὰ ἄνθρωποι φτωχοὶ καὶ στερημένοι, χωρὶς κανένα δικό τους ἀγαθὸ στη ζωὴ, νομίζοντας πως θὰ ἔπρεπε ὅ,τι καλὸ τους λείπει νὰ το ἀρπάξουν ἀπὸ ἐδῶ, τότε δὲν κάνουμε τίποτε. Γιατί ἅμα ἡ ἐξουσία γίνεται περιμάχητη, ὁ πόλεμος αὐτός, που τὴν ἀφορᾷ ἀμέσως καὶ τὸν ἔχει μέσα της,

τους αφανίζει και αυτούς τους ίδιους αλλά και την υπόλοιπη πόλη.» [...]

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

ἔχεις οὖν, ἦν δ' ἐγώ, βίον ἄλλον τινὰ πολιτικῶν ἀρχῶν καταφρονοῦντα ἢ τὸν τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας; «Ξέρεις, είπα, κανέναν ἄλλο τρόπο ζωῆς που να περιφρονεῖ τα πολιτικά αξιώματα εκτός από τον τρόπο ζωῆς του ἀληθινοῦ φιλοσόφου;»

ΓΛΑΥΚΩΝ: οὐ μὰ τὸν Δία, ἦ δ' ὅς. «Ὁχι, μα τον Δία, εἶπε ἐκεῖνος.» [7.521a-b]

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

ἀλλὰ μέντοι δεῖ γε μὴ ἐραστὰς τοῦ ἄρχειν ἵέναι ἐπ' αὐτό: εἰδὲ μὴ, οἷ γε ἀντερασταὶ μαχοῦνται.

«Ὡστόσο εἶναι ἀνάγκη στην ἐξουσία νὰ μην ἀνέρχονται ἄνθρωποι που ἔχουν ἐρωτὰ γι αὐτήν. Διαφορετικά οἱ ἀντίζηλοί τους θὰ τους πολεμήσουν.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

τίνας οὖν ἄλλους ἀναγκάσεις ἵέναι ἐπὶ φυλακὴν τῆς πόλεως ἢ οἱ περὶ τούτων τε φρονιμώτατοι δι' ὧν ἄριστα πόλις οἴκεῖται, ἔχουσί τε τιμὰς ἄλλας καὶ βίον ἀμείνω τοῦ πολιτικοῦ; «Ποιους ἄλλους λοιπόν θὰ ἀναγκάσεις νὰ ἀναλάβουν τὴ φύλαξιν τῆς πόλεως παρὰ ἐκείνους που ἔχουν στοχαστεῖ ὅσο κανένας ἄλλος με ποια μέσα κυβερνιέται καλύτερα ἡ πολιτεία καὶ που ἔχουν δοκιμάσει κι ἄλλες τιμές καὶ ἓναν τρόπο ζωῆς καλύτερο ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ ἡγέτη;»

ΓΛΑΥΚΩΝ: οὐδένας ἄλλους, ἔφη. «Κανέναν ἄλλο, εἶπε.» [...]

ΠΩΣ ΘΑ ΤΟΥΣ ΒΡΟΥΜΕ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

βούλει οὖν τοῦτ' ἤδη σκοπῶμεν, τίνα τρόπον οἱ τοιοῦτοι ἐγγενήσονται, καὶ πῶς τις ἀνάξει αὐτοὺς εἰς φῶς, ὥσπερ ἐξ Ἅιδου λέγονται δὴ τινες εἰς θεοὺς ἀνελθεῖν;

«Θέλεις τώρα να εξετάσουμε τούτο, με ποιον τρόπο θα αποκτήσουμε στην πόλη τέτοιους ανθρώπους και πως θα τους ανεβάσει κανείς στο φως, ακριβῶς ὅπως λέγεται για κάποιους ὅτι ἀνέβηκαν ἀπὸ τον Ἅδη στους θεούς;»

ΓΛΑΥΚΩΝ: πῶς γὰρ οὐ βούλομαι; ἔφη. «Βεβαίως και θέλω, εἶπε.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

τοῦτο δὴ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφή, ἀλλὰ
ψυχῆς περιαγωγή ἐκ νυκτερινῆς τινος ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν,
τοῦ ὄντος οὕσαν ἐπάνοδον, ἣν δὴ φιλοσοφίαν ἀληθῆ
φῆσομεν εἶναι. «Ὡστόσο αὐτό το πρᾶγμα δεν μπορεῖ προφανῶς
να εἶναι κάτι σαν να στρίβεις ἓνα νόμισμα κορώνα-γράμματα
ἀλλὰ ἓνα πέραςμα της ψυχῆς ἀπὸ κάποια ἡμέρα σκοτεινὴ σαν
νύχτα σε μια ἀληθινὴ ἡμέρα, μια επιστροφή στο ἀληθινό ον, για
την ὁποία εμεῖς θα υποστηρίξουμε ὅτι εἶναι ἡ ἀληθινὴ
φιλοσοφία.» [7.521c]

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ: Η ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ, ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ, ΣΤΕΡΕΟΜΕΤΡΙΑ, ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

λογιστική τε καὶ ἀριθμητική περὶ ἀριθμὸν πᾶσα.
«Ολόκληρη η επιστήμη των αριθμών και η τέχνη του
υπολογισμού που ασχολούνται με τον αριθμό.» [7.525a]

προσῆκον δὴ τὸ μάθημα ἂν εἴη, ὦ Γλαύκων, νομοθετῆσαι καὶ πείθειν τοὺς μέλλοντας ἐν τῇ πόλει τῶν μεγίστων μεθέξειν ἐπὶ λογιστικὴν ἰέναι καὶ ἀνθάπτεσθαι αὐτῆς μὴ ἰδιωτικῶς, ἀλλ' ἕως ἂν ἐπὶ θεᾶν τῆς τῶν ἀριθμῶν φύσεως ἀφίκωνται τῇ νοήσει αὐτῇ, οὐκ ὦνῆς οὐδὲ πράσεως χάριν ὥς ἐμπόρους ἢ καπήλους μελετῶντας, ἀλλ' ἔνεκα πολέμου τε καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ῥαστώνης μεταστροφῆς ἀπὸ γενέσεως ἐπ' ἀλήθειάν τε καὶ οὐσίαν. «Ἡ σπουδὴ αὕτη θα εἶναι κατάλληλη, Γλαύκων, να την καθιερώσουμε με νόμο και να πείθουμε ὅσους πρόκειται να αναλάβουν τα ανώτατα αξιώματα στην πόλη να στραφούν στη σπουδὴ των αριθμῶν και να καταπιαστούν με αὐτήν ὄχι ερασιτεχνικά ἀλλὰ μέχρι εκεί που φτάνουν-αποκλειστικά μέσω της νόησης-στη θέαση της φύσης των αριθμῶν, μελετώντας την ὄχι για να την χρησιμοποιήσουν σαν ἔμποροι και γυρολόγοι σε αγοραπωλησίες ἀλλὰ στον πόλεμο και επίσης προς διευκόλυνση της ἰδίας της ψυχῆς να μεταστραφεί ἀπὸ το γίγνεσθαι στην ἀλήθεια και στην οὐσία.» [7.525b-c]

ὁρᾷς οὖν, ἣν δ' ἐγώ, ὦ φίλε, ὅτι τῷ ὄντι ἀναγκαῖον
ἡμῖν κινδυνεύει εἶναι τὸ μάθημα, ἐπειδὴ φαίνεται γε
προσαναγκάζον αὐτῇ τῇ νοήσει χρῆσθαι τὴν ψυχὴν ἐπ'
αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν;

«Βλέπεις λοιπόν φίλε μου εἶπα ἐγώ, ὅτι ἡ σπουδὴ αὐτὴ
πραγματικά φαίνεται να εἶναι ἀπαραίτητη, ἀφοῦ προφανῶς
ἀναγκάζει τὴν ψυχὴν να στραφεί σε αὐτὴ καθεαυτὴ τὴν ἀλήθεια
χρησιμοποιώντας αὐτὴ καθεαυτὴ τὴ νόηση;» [7.526a-b]

ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

τοῦτο μὲν τοίνυν, εἶπον, ἐν ἡμῖν κείσθω: δεύτερον δὲ τὸ ἐχόμενον τούτου σκεψώμεθα ἄρά τι προσήκει ἡμῖν.

«Ἀς πούμε λοιπόν, εἶπα, ὅτι ἡ αριθμητική εἶναι μια ἀπὸ τις μαθήσεις. Ἀς εξετάσουμε τώρα δεύτερη τὴν ἀμέσως ἐπόμενη σπουδὴ κατὰ πόσο ἀραγε θα εἶναι κατάλληλη γιὰ μας.»

ΓΛΑΥΚΩΝ: τὸ ποῖον; ἢ γεωμετρίαν, ἔφη, λέγεις;

«Ποια εἶναι αὕτη; Ἡ ἐννοεῖς, εἶπε, τὴν Γεωμετρίαν;»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: αὐτὸ τοῦτο, ἣν δ' ἐγώ.

«Ἀκριβῶς αὐτήν, εἶπα ἐγώ.»[7.526c]

καὶ ὅσα δὴ ἄλλα σχηματίζουσι τὰ στρατόπεδα ἐν αὐταῖς τε ταῖς μάχαις καὶ πορείαις διαφέρουσι ἅν αὐτὸς αὐτοῦ γεωμετρικός τε καὶ μὴ ὢν. ἀλλ' οὖν δὴ, εἶπον, πρὸς μὲν τὰ τοιαῦτα καὶ βραχὺ τι ἀνέξαρκοι γεωμετρίας τε καὶ λογισμῶν μόριον: τὸ δὲ πολὺ αὐτῆς καὶ πορρωτέρω προῖον σκοπεῖσθαι δεῖ εἴ τι πρὸς ἐκεῖνο τείνει, πρὸς τὸ ποιεῖν κατιδεῖν ῥᾶον τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ιδέαν. τείνει δέ, φαμέν, πάντα αὐτόσε, ὅσα ἀναγκάζει ψυχὴν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον μεταστρέφεσθαι ἐν ᾧ ἔστι τὸ εὐδαιμονέστατον τοῦ ὄντος, ὃ δεῖ αὐτὴν παντὶ τρόπῳ ἰδεῖν. «Σε ὅ,τι σχετίζεται μετὰ τὴν εγκατάστασιν στρατοπέδων, μετὰ τὴν κατάληψιν περιοχῶν, τὴν σύμπτυξιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν στρατευμάτων καὶ ὅποιονδήποτε ἄλλο στρατιωτικὸν σχηματισμὸν ἐπάνω εἰς τὴν μάχην ἢ εἰς τὴν πορείαν, ἀκόμη καὶ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος θα διέφερε ἀπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ εαυτοῦ ἀνάλογα μετὰ τὸν κατεῖχε γεωμετρίαν. Ωστόσο, εἶπα, γιὰ πράγματα ὅπως αὐτὰ θα ἀρκούσε καὶ ἓνα μικρὸ μέρος τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς γνώσεως

των υπολογισμών. Αυτό που πρέπει να εξετάσουμε είναι το κατά πόσο το μεγαλύτερο μέρος αυτής της μάθησης και το πιο προχωρημένο κατατείνει σε εκείνο, στο να κάνει δηλαδή πιο εύκολη τη θέαση της ιδέας του Αγαθού. Κι υποστηρίζουμε ότι σε αυτόν τον τελικό στόχο κατατείνουν όσα πράγματα αναγκάζουν την ψυχή να στραφεί σε εκείνο τον τόπο όπου υπάρχει το πιο ευτυχισμένο κομμάτι της πραγματικότητας-αυτό που με κάθε τρόπο πρέπει η ψυχή να δει [τον νοητό τόπο].»
[7.526d-e]

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

ὥς οἶόν τ' ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, μάλιστα προστακτέον ὅπως οἱ ἐν τῇ καλλιπόλει σοι μηδενὶ τρόπῳ γεωμετρίας ἀφρέζονται. καὶ γὰρ τὰ πάρεργα αὐτοῦ οὐ σμικρά.

«Ὅσο τίποτε ἄλλο λοιπὸν πρέπει να ορίζουμε στην ὀμορφή πόλη σου [Καλλίπολη] οἱ πολῖτες σε καμία περίπτωση να μην παραμελήσουν τη Γεωμετρία. Γιατί τα επιπρόσθετα πλεονεκτήματα αὐτῆς της σπουδῆς δεν εἶναι μικρῆς σημασίας.»
[7.527c]

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: τί δέ; τρίτον θῶμεν ἀστρονομίαν; ἢ οὐ δοκεῖ;
«Και μετά; Να βάλουμε τρίτο μάθημα την αστρονομία; Ἢ μήπως δεν συμφωνεῖς;»

ΓΛΑΥΚΩΝ:

ἐμοὶ γοῦν, ἔφη: τὸ γὰρ περὶ ὥρας εὐαισθητοτέρως ἔχειν καὶ μηνῶν καὶ ἐνιαυτῶν οὐ μόνον γεωργία οὐδὲ ναυτιλία προσήκει, ἀλλὰ καὶ στρατηγία οὐχ ἥττον. «Ἀσφαλῶς και συμφωνῶ, γιατί το να παρατηρεῖ κανεῖς με μεγαλύτερη ακρίβεια τις χρονικές περιόδους, τους μήνες και τα χρόνια, εἶναι κάτι που χρειάζεται ὄχι μόνο στη γεωργία ἢ στη ναυτιλία ἀλλὰ ἐξίσου και στην πολεμική τέχνη.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

ἡδὺς εἶ, ἣν δ' ἐγώ, ὅτι ἔοικας δεδιότι τοὺς πολλούς, μὴ δοκῆς
ἄχρηστα μαθήματα προστάττειν. τὸ δ' ἔστιν οὐ πάνυ
φαῦλον ἀλλὰ χαλεπὸν πιστεῦσαι ὅτι ἐν τούτοις τοῖς
μαθήμασιν ἐκάστου ὄργανόν τι ψυχῆς ἐκκαθαίρεται τε καὶ
ἀναζωπυρεῖται ἀπολλύμενον καὶ τυφλούμενον ὑπὸ
τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων, κρεῖττον ὃν σωθῆναι μυρίων
ὀμμάτων: μόνῳ γὰρ αὐτῷ ἀλήθεια ὁράται.

«Μου αρέσει εἶπα, που δείχνεις να φοβάσαι τους πολλούς, μη
τυχόν νομίσουν ότι βάζεις ἀχρηστα μαθήματα. Ενώ στην
πραγματικότητα δεν είναι καθόλου ἀσήμαντο, απλῶς είναι
δύσκολο να το πιστέψει κανείς ότι με αυτά τα μαθήματα
καθαρίζεται και παίρνει καινούρια ζωή ένα ὄργανο που ἄλλες
ασχολίες το φθείρουν και το τυφλώνουν, ενώ είναι προτιμότερο
να σωζόταν αυτό παρά μυριάδες μάτια. Γιατί μόνο με αυτό
βλέπει κανείς την ἀλήθεια.» [7.527d-e]

(πβ. Επίχαρμος, ποιητής-φιλόσοφος του 6^{ου}-5^{ου} αιώνα π.Χ.: *Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει, τ' ἄλλα κωφὰ καὶ τυφλά.* «Ο νους βλέπει και ο νους ακούει, όλα τα άλλα είναι κωφά και τυφλά.» πηγή: Κλήμης Αλεξανδρεὺς, Στρωματεῖς 2.6)

Epicharmo

Επίχαρμος
Ποιητής-Φιλόσοφος
6^{ος} -5^{ος} αιώνας π. Χ.

*Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς
ἀκούει, τ' ἄλλα
κωφὰ καὶ τυφλά.*

«Ο νους βλέπει και ο νους
ακούει, όλα τα άλλα είναι
κωφά και τυφλά.»

πηγή: Κλήμης Αλεξανδρεὺς, Στρωματεῖς 2.6

ΜΟΥΣΙΚΗ

Παρομοιάζονται οι αστρονόμοι με τους μουσικούς όσον αφορά το θέμα της αρμονίας και της διάκρισης των αποστάσεων μεταξύ των ήχων.

ταὐτὸν γὰρ ποιοῦσι τοῖς ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ: τοὺς γὰρ ἐν ταύταις ταῖς συμφωνίαις ταῖς ἀκουόμεναις ἀριθμοὺς ζητοῦσιν «Κάνουν (οι μουσικοί) το ίδιο πράγμα με τους αστρονόμους, αναζητούν δηλαδή τους αριθμούς που υπάρχουν μέσα σ' αυτές τις αρμονικές σχέσεις των ήχων [...].»
[7.531b-c]

ΧΡΗΣΙΜΑ ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

χρήσιμον μὲν οὖν, ἣν δ' ἐγώ, πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ζήτησιν, ἄλλως δὲ μεταδιωκόμενον ἄχρηστον.

«[...] εἶναι χρήσιμο για την αναζήτηση του Ωραίου και του Καλού, ἀχρηστο ὅμως αν το επιδιώκει κανείς για ἄλλο σκοπό.»
[7.531c]

ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ
ΣΩΚΡΑΤΗΣ: πάντα ταῦτα προοίμιά ἐστιν αὐτοῦ τοῦ νόμου
ὃν δεῖ μαθεῖν [...]

«Όλα αυτά είναι απλώς μια εισαγωγή στον μελωδικό σκοπό που πρέπει να μάθουμε [...].» [7.531d]

ΣΩΚΡΑΤΗΣ οὐκοῦν, εἶπον, ὦ Γλαῦκων, οὗτος ἤδη αὐτός
ἐστιν ὁ νόμος ὄντὸ διαλέγεσθαι περαίνει; ὄνκαὶ ὄντα νοητὸν
μιμοῖτ' ἂν ἢ τῆς ὀψέως δύναμις, ἣν ἐλέγομεν πρὸς αὐτὰ ἤδη
τὰ ζῶα ἐπιχειρεῖν ἀποβλέπειν καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἄστρα τε
καὶ τελευταῖον δὴ πρὸς αὐτὸν τὸν ἥλιον. οὕτω καὶ ὅταν τις
τῷ διαλέγεσθαι ἐπιχειρῇ ἄνευ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διὰ
τοῦ λόγου ἐπ' αὐτὸ ὃ ἔστιν ἕκαστον ὁρμᾶν, καὶ μὴ ἀποστή
πρὶν ἂν αὐτὸ ὃ ἔστιν ἀγαθὸν αὐτῇ νοήσῃ λάβῃ, ἐπ' αὐτῷ
γίγνεται τῷ τοῦ νοητοῦ τέλει, ὥσπερ ἐκεῖνος τότε ἐπὶ τῷ τοῦ
ὄρατοῦ. [...] τί οὖν; οὐ διαλεκτικὴν ταύτην τὴν πορείαν
καλεῖς; «Τότε λοιπόν, Γλαῦκων, δεν εἶναι αὐτός ὁ μελωδικός
σκοπός που τραγουδάει ἡ διαλεκτική; Ἐνας μελωδικός σκοπός
που, ἀν καὶ νοητός, μπορεῖ νὰ τον μιμεῖται ἡ δύναμη τῆς
ὁράσης, γιὰ τὴν ὁποία λέγαμε ὅτι προσπαθεῖ νὰ θεαστεῖ κιόλας
αὐτὰ τὰ ἴδια ζωντανὰ ὄντα καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἄστρα καὶ τελικὰ
ἀκόμη καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἥλιο. Ἐτσι καὶ ὅποτε κάποιος διαμέσου

της διαλεκτικής επιχειρεί, χώρια από κάθε αισθητηριακή αντίληψη, να στραφεί με τη νόηση σε ό,τι αποτελεί μέσα στο κάθε πράγμα χωριστά την ουσία του, και δεν παρατάει αυτή του την προσπάθεια ωσότου να μπορέσει να συλλάβει διαμέσου αυτής της ίδιας της νόησης το Αγαθό στην καθεαυτότητά του, φτάνει στον τελικό στόχο του νοητού, όπως εκείνος έφτανε στον τελικό στόχο του ορατού. [...] Αυτή λοιπόν την πορεία δεν θα την χαρακτηρίζες διαλεκτική;»

ΓΛΑΥΚΩΝ: τί μήν; «Πως αλλιώς;»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

ή δέ γε, ἦν δ' ἐγώ, λύσις τε ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ μεταστροφή ἀπὸ τῶν σκιῶν ἐπὶ τὰ εἶδωλα καὶ τὸ φῶς καὶ ἐκ τοῦ καταγείου εἰς τὸν ἥλιον ἐπάνοδος [...] «Αυτή είναι η απελευθέρωση των δεσμοτῶν ἀπὸ τὰ δεσμά και η μεταστροφή ἀπὸ τις σκιές στις εικόνες και στο φως και το ανέβασμα ἀπὸ την υπόγεια σπηλιά στο φως του ἡλίου [...]» [7.532a-b]

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΣ

ἤ καὶ διαλεκτικὸν καλεῖς τὸν λόγον ἐκάστου λαμβάνοντα τῆς οὐσίας; καὶ τὸν μὴ ἔχοντα, καθ' ὅσον ἂν μὴ ἔχη λόγον αὐτῷ τε καὶ ἄλλῳ διδόναι, κατὰ τοσοῦτον νοῦν περὶ τούτου οὐ φήσεις ἔχειν;

«Λοιπὸν δεν ονομάζεις ἐσὺ διαλεκτικὸ αὐτόν που απαιτεῖ λογικὴ ἐξήγηση γιὰ τὴν οὐσία κάθε πράγματος; Καὶ γιὰ ὅποιον δεν εἶναι ικανὸς νὰ το κάνει αὐτό, εφόσον δεν θα μπορεῖ νὰ δώσει στὸν εαυτό του καὶ στὸν ἄλλο μιὰ τέτοια λογικὴ ἐξήγηση, δεν θα υποστήριζες ὅτι ὡς πρὸς αὐτό υστερεῖ σε ἐπίγνωση;»

πῶς γὰρ ἂν, ἤ δ' ὅς, φαίην; «Θα το υποστήριζα, εἶπε.»

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΨΕΥΔΟΣ (ΑΜΑΘΕΙΑ)

οὐκοῦν καὶ πρὸς ἀλήθειαν, ἣν δ' ἐγώ, ταῦτόν τοῦτο
ἀνάπηρον ψυχὴν θήσομεν, ἢ ἂν τὸ μὲν ἐκούσιον ψεῦδος
μισῇ καὶ χαλεπῶς φέρῃ αὐτὴ τε καὶ ἑτέρων ψευδομένων
ὑπεραγανακτῇ, τὸ δ' ἀκούσιον εὐκόλως προσδέχεται καὶ
ἀμαθαίνουσά που ἀλίσκομένη μὴ ἀγανακτῇ, ἀλλ' εὐχερῶς
ὥσπερ θηρίον ὕειον ἐν ἀμαθίᾳ μολύνεται;

«Και κατά τον ίδιο τρόπο σχετικά με την αλήθεια δεν θα
θεωρήσουμε ότι την ίδια ανημποριά έχει και η ψυχή πο μισεί
μεν το εκουσιο ψέμα και που δυσαρέστως ανέχεται ένα δικό της
ψέμα και δυσανασχτεί αφόρητα όταν λένε ψέματα οι άλλοι,
όμως απεναντίας το ακούσιο ψέμα το ανέχεται χωρίς δυσκολία,
κι αν πιάσει τον εαυτό της να μην ξέρει κάτι, δεν δυσανασχτεί
αλλά κυλιέται στην αμάθεια άνετα όπως ένα γουρούνι στι
λάσπη.» [7.535e]

ΠΩΣ ΘΑ ΓΙΝΕΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

τὰ μὲν τοίνυν λογισμῶν τε καὶ γεωμετριῶν καὶ πάσης τῆς προπαιδείας, ἣν τῆς διαλεκτικῆς δεῖ προπαιδευθῆναι, παισὶν οὖσι χρὴ προβάλλειν, οὐχ ὥς ἐπ' ἀνάγκης μαθεῖν τὸ σχῆμα τῆς διδαχῆς ποιουμένους.

«Τότε λοιπόν την αριθμητική και τη γεωμετρία και όλα τα προπαρασκευαστικά μαθήματα τα οποία είναι απαραίτητο να προηγηθούν της διαλεκτικής πρέπει να τους τα προσφέρουμε όσο θα είναι ακόμη παιδιά και να τα παρουσιάζουμε με μια μορφή που δεν θα δίνει την εντύπωση της αναγκαστικής μάθησης.»

τί δῆ; «Γιατί έτσι;»

ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ [ΟΧΙ ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΑ]

ὅτι, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν μάθημα μετὰ δουλείας τὸν ἐλεύθερον
χρὴ μανθάνειν. οἱ μὲν γὰρ τοῦ σώματος πόνοι βία
πονούμενοι χεῖρον οὐδὲν τὸ σῶμα ἀπεργάζονται, ψυχῇ δὲ
βίαιον οὐδὲν ἔμμονον μάθημα.

«Διότι εἶπα, ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος δεν πρέπει κανένα μάθημα
να το μαθαίνει με εξαναγκασμό σαν δούλος. Γιατί μπορεί οἱ
σωματικοί κόποι που καταβάλλονται με τη βία να μην
βλάπτουν διόλου το σώμα, στην ψυχὴ ὅμως δεν στεριώνει
κανένα μάθημα με εξαναγκασμό.»

ἀληθῆ, ἔφη. «Αὐτό εἶναι ἀλήθεια εἶπε.» [7.536e]

ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ [ΠΑΙΖΟΝΤΑΣ...]

μὴ τοίνυν βία, εἶπον, ὦ ἄριστε, τοὺς παῖδας ἐν τοῖς
[537α] μαθήμασιν ἀλλὰ παίζοντας τρέφε, ἵνα καὶ
μᾶλλον οἷός τ' ἦς καθορᾶν ἐφ' ὃ ἕκαστος πέφυκεν.

«Προσπάθησε λοιπόν, εἶπα, να αποφύγεις τον εξαναγκασμό και
κάνε ώστε τα παιδιά να σπουδάζουν παίζοντας για να μπορείς
κι εσύ να διακρίνεις καλύτερα για ποιο πράγμα είναι
πλασμένος ο καθένας.» [...]

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

μετὰ δὴ τοῦτον τὸν χρόνον, ἣν δ' ἐγώ, ἐκ τῶν εἴκοσι ἐτῶν οἱ προκριθέντες τιμὰς τε μείζους τῶν ἄλλων οἴσονται, τὰ τε χύδην μαθήματα παισὶν ἐν τῇ παιδείᾳ γενόμενα τούτοις συνακτέον εἰς σύνοψιν οἰκειότητός τε ἀλλήλων τῶν μαθημάτων καὶ τῆς τοῦ ὄντος φύσεως.

«Ὑστερα ἀπὸ αὐτό το χρονικό διάστημα, εἶπα, αὐτοί που θα ἐπιλέγουν ἀνάμεσα σε ὅσους θα εἶναι εἴκοσι χρονῶν θα τιμηθoύν περισσότερο ἀπ' ὅτι οἱ ἄλλοι. Καὶ ὅλες ἐκεῖνες οἱ σκόρπιες γνώσεις, τις οἱοῖες ἔλαβαν ὡς παδιά στήν ἐκπαίδευση, θα τοὺς προσφερθoύν τώρα σε ἓνα συνοπτικό συνταίριασμα που θα ἀναδεικνύει τὴ συγγένεια τῆς μίας γνώσης με τὴν ἄλλη καὶ με τὴ φύση τοῦ ὄντος.»

μόνη γοῦν, εἶπεν, ἢ τοιαύτη μάθησις βέβαιος, ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται.

«Αυτή είναι εν πάσει περιπτώσει εἶπε η μόνη σπουδή που μένει σταθερό κτήμα σε όσους την προσοικειωθούν.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

καὶ μεγίστη γε, ἣν δ' ἐγώ, πείρα διαλεκτικῆς φύσεως καὶ μή: ὁ μὲν γὰρ συνοπτικὸς διαλεκτικός, ὁ δὲ μὴ οὔ.

«Και βέβαια είπα, αποτελεί το σημαντικότερο κριτήριο αν μια φύση είναι η δεν είναι διαλεκτική. Γιατί όποιος μπορεί να τα βλέπει όλα με μιάς είναι διαλεκτικός, ενώ όποιος δεν μπορεί όχι.» [7.537b-c]

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: *Platonis Opera*, ed. John Burnet. Oxford University Press. 1903, στο: www.perseus.tufts.edu.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ (βασισμένη): *Πλάτων Πολιτεία*. Εισαγωγικό σημείωμα, μετάφραση, ερμ. σημειώματα: Ν. Μ. Σκουτερόπουλος. Αθήνα: Πόλις. 2002.